

Závaznost norem (nejen) v osvětlování

Ing. Tomáš MAIXNER

Podle zákona jsou technické normy obecně nezávazné, jsou pouze doporučené. Onu „doporučenost“ je však slušnost chápat tak, že normové požadavky jsou minimální. Nic nebrání tomu, aby bylo předloženo řešení osvětlení (či čehokoliv jiného), které bude lepší, kvalitnější, než jaké by bylo v případě prostého splnění technického předpisu.

Žel, v současné době je běžná praxe taková, že se normy nedodržují. Alespoň v oboru osvětlování. V jiných oblastech to bývá lepší. Statik by si nedovolil ignorovat své předpisy. Pochopitelně. Nepodstoupí riziko, že spadne dům. Ale nikdo se nebojí toho, že si chodec zlomí nohu ve výmolu na mizerně osvětleném neviditelném chodníku. Vždy se najde dostatek důvodů proč se tak stalo: nepozornost, alkohol, únava, nekvalitní povrch... světlo se v seznamu příčin pomíjí. Nebo je někde na konci soupisu jako bezvýznamný činitel.

Kdy jsou normy závazné

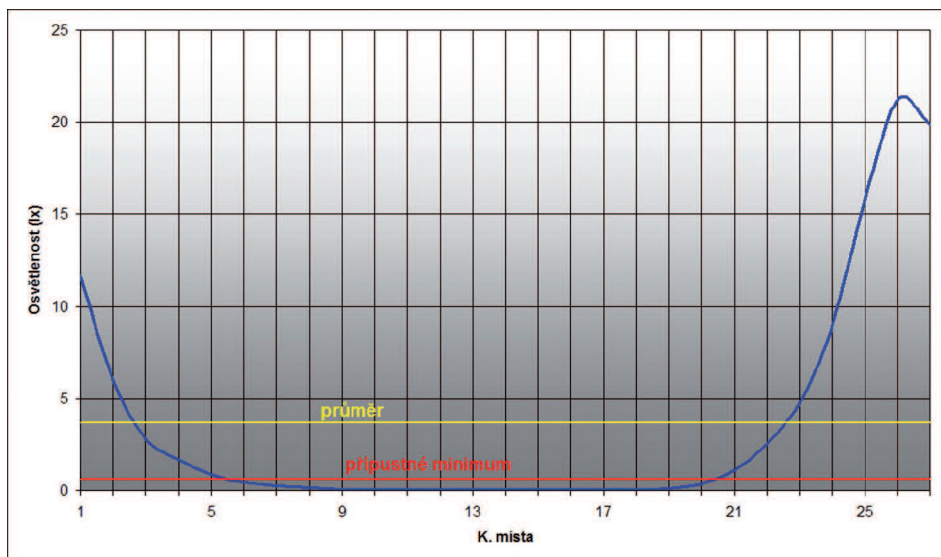
Ze zákona vyplývá, že povinnost dodržovat technické normy může nastat v případě, kdy to stanoví nějaký právní úkon. Tím se míní především právní předpis. Zákon, vyhláška ministerstva nebo nařízení vlády samozřejmě obecně závaznými právními předpisy jsou. To znamená, že normy, které jsou v takových předpisech uvedeny, jsou závazné. Je závazné dodržení jejich normových hodnot a požadavků.

K právním úkonům samozřejmě patří také rozhodnutí správního orgánu. Nejen vlády nebo ministerstva, ale také obecního nebo stavebního úřadu... Třeba v rámci stavebního řízení může úřad rozhodnout o tom, že žadatel musí dodržet technickou normu.

Jiným právním aktem je smlouva. Ve smlouvě mezi dodavatelem a zákazníkem může být ustanovení zavazující strany dodržovat české technické normy. Vyjmenované, nebo obecně všechny.

Pozoruhodné je, že právním aktem je i pokyn nadřízeného. Pochopitelně jen v rozsahu a dosahu jeho pravomocí. Vedoucí projekce může nařídit, že se jeho podřízení budou striktně řídit ustanovením norem. Stavbyvedoucí může přikázat, že se na staveništi budou relevantní normy považovat za závazné.

Normy jsou závazné ještě v jednom případě. To tehdy, kdy je na realizaci osvětlovacích soustav poskytnuta dotace.

Obr. 1 – Průběh osvětlenosti mezi dvěma svítidly v obci O

Závazné normy

Řada norem je závazná díky existenci nařízení vlády č. 361/2007 Sb. [1]. V několika odstavcích se toto Nařízení zabývá osvětlením. V paragrafu 45 se konstatuje, že osvětlením pracovních míst a spojovacích cest mezi jednotlivými pracovišti musí odpovídat náročnosti vykonávané práce na zrakovou činnost. Vše v souladu s normovými hodnotami a požadavky.

Nařízení vysvětluje termíny normová hodnota a normový požadavek. Jako normovou hodnotou chápe konkrétní velikost některé z kvalitativních či kvantitativních veličin uvedených v citovaných českých technických normách. Tak například normovou hodnotou je velikost udržované osvětlenosti na pracovním místě, třeba v kanceláři (norma [4], kap. 5). Podobně je definován normový požadavek. Tím se rozumí technický požadavek obsažený ve vybrané normě (české technické). Příkladem může být požadavek, aby projektant ve studii osvětlení uvedl způsob údržby osvětlovací soustavy (norma [4], čl. 4.10).

Nařízení vlády samozřejmě obecně závazným právním předpisem je. To znamená, že normy, které jsou v něm uvedeny, jsou závazné. Je závazné dodržení jejich normových hodnot a požadavků. Závazné normy uvádím v závěru tohoto textu.

Osvětlování pozemních komunikací

Asi nejpozoruhodnější je to, že se v novele zmíněného Nařízení objevil odkaz také na normy zabývající se veřejným osvětlením [2]. Podle nich je nutné navrhovat osvětlení spojovacích cest mezi jednotlivými pracovišti. Normy pro osvětlování pozemních komunikací jsou závazné. Závazné jsou jejich

normové požadavky i hodnoty. Ovšem jen na spojovacích cestách mezi pracovišti. To rozhodně nejsou veřejné komunikace. Sotva může nějaký továrník zodpovídat za kvalitu osvětlení na ulici, i kdyby ji využíval k přepravě materiálu mezi odlehlými pracovišti. Jen bych podotkl, že moudrý fabrikant by na veřejné osvětlení přispěl. Protože špatné osvětlení může být příčinou nehody a mnohem větších škod, než jaké jsou náklady na provoz či zřízení vyhovujícího osvětlení. A to platí nejen o osvětlení veřejném, ale o osvětlení vůbec.

Jsou však i další případy, kdy je nutné respektovat české technické normy pro osvětlování pozemních komunikací. I tehdy, kdy se po vozovce nepohybují továrníkovy povozky. Respektování norem [2] vyplývá z jiného předpisu. O osvětlování komunikací hovoří také vyhláška Ministerstva dopravy a spojů ČR č. 104/1997 Sb. [3]. V §25 se praví, že silnice a dálnice se osvětlují v zastavěném území obcí. Tato povinnost(!) však není předepsána pro místní nebo účelové komunikace.

Z toho vyplývá, že je povinností obce postupovat podle norem pro osvětlování v případě, že vlastní veřejné osvětlení, které je součástí dálnice nebo silnice v zastavěném území obce.

Podobně by měla postupovat i v případě, když se na pozemních komunikacích pohybují a pracují zaměstnanci obce. Takovými pracovníky jsou například městští strážníci, popeláři, pracovníci údržby zeleně, přirozeně i údržby veřejného osvětlení... Pro ně je zmíněná komunikace pracovištěm, vztahuje se na ně Nařízení [1]. Nezáleží již zda jde o silnici, dálnici nebo místní či účelovou komunikaci – Nařízení platí bez omezení.

Obr. 2 – Takto také vypadá „úsporné“ osvětlení. Jde o příklad z jiné obce. Ovšem případ velmi podobný tomu popsanému. Ani tady nejsou v nejmenším splněny požadavky norem.

Šikana?

■ Mnohým starostům se bude povinnost respektovat technické normy zdát jako šikánování ze strany státu. Jsem přesvědčen, že tomu tak není. Jen připomenu (více např. [5]), že veřejné osvětlení má význam nejen orientační, ale zejména bezpečnostní. Majitel nějakého zařízení, tím je i soustava veřejného osvětlení, je podle zákonů [6], resp. [7], povinen předcházet škodám na životech, zdraví osob, majetku a životním prostředí. Technické normy stanoví základní kritéria, jejichž dodržení dává předpoklad, že majitel své povinnosti dostojí.

Ve své praxi soudního znalce posuzuji jednotlivé případy vždy z pohledu technických norem. V případě, že nejsou dodrženy, tak je obvykle zodpovědnost za nějakou událost přičítána vlastníku veřejného osvětlení. I to je důvod, proč technické předpisy dodržovat.

A to není vše.

Zákon o pozemních komunikacích [8] stanoví povinnost odstranit závady ve sjízdnosti či schůdnosti komunikace. Také přiznává právo na náhradu škody, která vznikla v důsledku takové závady. Osobně považuji nevyhovující veřejné osvětlení za závadu ovlivňující negativně sjízdnost i schůdnost pozemní komunikace. Nejen vozovek, ale i chodníků. Podobný názor mají i autoři analýzy [9]. Jde o rozbor zpracovaný jednou z největších právnických firem u nás. To oné analýze dodává nezpochybnitelnou váhu. Ostatně jsem z jejich práce čerpal při psaní tohoto textu.

Kdybych byl na místě starosty, tak se začnu usilovně věnovat šetření, zda je osvětlení v mé obci v pořádku.

Závěrem příklad

■ Jen pro ilustraci uvádím příklad „modernizovaného“ osvětlení v obci O, v nedávné době tolik oslavované veřejnoprávní televizí. Mezi svítidly je „pochtivá“ tma. Naměřil jsem tam hodnoty kolem pěti setin luxu (0,05 lx). To je množství světla, které je vyvoláno rozptýleným světlem. Jeho zdrojem není přímé působení posuzovaného osvětlení. „Úsporné“ osvětlení hrubě porušuje požadavky norem. Průměrná osvětlenost sotva 3,5 luxu odpovídá jedné z nejméně náročných tříd osvětlení – S5. Neměl jsem k dispozici dostatečné podklady, abych mohl třídu osvětlení stanovit. Ovšem nepovažuji za pravděpodobné, že by na dané komunikaci byly tak nízké nároky. Ale i kdyby – pro třídu S5 je předepsána minimální osvětlenost 0,6 lx. Na více jak polovině komunikace není této hodnoty dosaženo. Jedná se o hrubé porušení norem i zákonů. Obec „ušetří“ tím, že stávající svítidla nahradila svítidly s nedostatečným výkonem. Samozřejmě, že dojde k úsporám elektrické energie. Ovšem za cenu ohrožení zdraví, lidských životů i majetku.

Přehled norem

■ Nařízení [1] uvádí následující normy a požaduje dodržení normových hodnot a normových požadavků v nich uvedených. Normy jsou závazné:

- ČSN 73 0580-1 Denní osvětlení budov – Část 1: Základní požadavky
- ČSN 73 0580-2 Denní osvětlení budov – Část 2: Denní osvětlení obytných budov
- ČSN 73 0580-3 Denní osvětlení budov – Část 3: Denní osvětlení škol

- ČSN 73 0580-4 Denní osvětlení budov – Část 4: Denní osvětlení průmyslových budov
- ČSN 36 0020 Sdružené osvětlení
- ČSN EN 12464-1 Světlo a osvětlení – Osvětlení pracovních prostorů – Část 1: Vnitřní pracovní prostory
- ČSN EN 12464-2 Světlo a osvětlení – Osvětlení pracovních prostorů – Část 2: Venkovní pracovní prostory
- ČSN CEN/TR 13201-1 Osvětlení pozemních komunikací- Část 1: Výběr tříd osvětlení
- ČSN EN 13201-2 Osvětlení pozemních komunikací – Část 2: Požadavky
- ČSN EN 13201-3 Osvětlení pozemních komunikací – Část 3: Výpočet
- ČSN EN 13201-4 Osvětlení pozemních komunikací – Část 4: Metody měření
- ČSN EN 1838 Světlo a osvětlení – Nouzové osvětlení

Literatura:

- [1] Nařízení vlády ze dne 29. února 2012, kterým se mění nařízení vlády č. 361/2007 Sb., kterým se stanoví podmínky ochrany zdraví při práci, ve znění nařízení vlády č. 68/2010 Sb.
- [2] ČSN CEN/TR 13201-1 Osvětlení pozemních komunikací – Část 1: Výběr tříd osvětlení; ČSN EN 13201-2 Osvětlení pozemních komunikací – Část 2: Výkonnostní požadavky; ČSN EN 13201-2 Osvětlení pozemních komunikací – Část 3: Výpočet výkonnostních parametrů; ČSN EN 13201-2 Osvětlení pozemních komunikací – Část 4: Metody měření výkonnostních parametrů
- [3] Vyhláška Ministerstva dopravy a spojů ČR č. 104/1997 Sb., kterou se provádí zákon o pozemních komunikacích.
- [4] ČSN EN 12464-1 Světlo a osvětlení – Osvětlení pracovních prostorů – Část 1: Vnitřní pracovní prostory
- [5] Maixner, T., Svítit? Proč a jak, Vystavba měst a obcí 2/2010
- [6] Zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon), ve znění pozdějších předpisů
- [7] Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
- [8] Zákon č. 3/1997 Sb., o pozemních komunikacích, ve znění pozdějších předpisů
- [9] Nováková, P., a kol., Normy ve veřejném osvětlení z pohledu práva, Sborník Kurz osvětlovací techniky XXIX, VŠB TU Ostrava 2012

